

SOCIAL KRITIK

nr. 135 – oktober 2013
Tidsskrift for social-analyse & debat

Lars Seier Christensen og Liberal Alliance. At betegne Ayn Rand og hendes mange tilhængere i USA, ikke mindst i tea party bevægelsen, som ultraliberale, er absolut stuerent. Den prisbelønnede forfatter og journalist på The Guardian, George Monbiot, går derimod til yderligheder og betegner Rands forskruede ultraliberalistiske ideer som det nye ortodokse højres modstykke til marxismen - der er tale om "et manifest for psykopater" (Information d. 16.3. 2012).

Om Ole Birk Olsens bog "Taberfabriken" og den tidligere statssubventionerede kuglestøder Joachim B. Olsens mobning af de fattige er praktiske eksempler på en psykopatisk filosofi skal ikke afgøres her. Vigtigst er det i Social Kritik sammenhængen at påvise "den danske forbindelse" (som altså nu også er kritisk fransk fagfilosofisk...). Saxo Bank har siden 2008 uddelt ca. 15.000 gratis eksemplarer af Ayn Rands hovedværk, romanen "Og verden skælvede" ("Atlas Shrugged"). Saxo Bank direktør og medstifter af partiet Liberal Alliance, Lars Seier Christensen, er en blind beundrer af Ayn Rand. Lige som cykelhold ejer Bjarne Riis er en stor beundrer af Saxo Banks penge. Uden penge i ryggen og lidt dope i blodet er det svært at komme til at nyde udsigten på cykel fra en fransk bjergtop. Som vinder...

li-

INDHOLD

Ove Sernhede UNGDOM, OPTØJER OG SOCIAL MOBILISERING I SVENSKKE STORBYER	4
Loïc Wacquant TERRITORIEL STIGMATISERING I DEN AVANCEREDE MARGINALITETS TIDSALDER	10
Benny Lihme 9220 AALBORG ØST – bydel, ikke ghetto (anm.)	20
Erik Jerlung DE FØRSTE MENNESKER HAR ALDRIG EKSISTERET	22
François Flahault PROMETHEUS I ULTRALIBERAL UDGAVE	28
Per Bregengaard KONKURRENCESTATEN ER GUD?	48
Birgit Kirkebæk TÅGEFYRSTER OG NORSK SATIRE (anm.)	50
Peter Thielst JEG EKSPANDERER MIN VÆRKTØJSKASSE	52
Benny Lihme KLEM DEM DER KLEMMER (anm.)	57
Lars Erslev Andersen DUNKEL SAMTIDSHISTORIE (anm.)	58
Astrid Stampe Knippel ET 'UTÆT' SOCIALT ARBEJDE – antropologisk blik på socialt arbejde på et herberg for hjemløse i det postsocialistiske Polen . . .	64
Niels Christian Barkholt RELATIONEN MELLEM MEDARBEJDERE OG LEDERE PÅ BØRNEOMRÅDET – faglighed opfattes forskelligt af ledelse og sagsbehandlere	76
Steven Arnfjord POSITIV MAGT – deltagende aktionsforskning som empowerment af socialarbejdere i Grønland	82
Yvonne Mørck VIGTIG PRAKSISORIENTERET BOG (anm.)	93
Morten Thing MADAM SECRETARY SOM BARN (anm.)	95

Positiv magt

– deltagende aktionsforskning som empowerment af socialarbejdere i Grønland

Af Steven Arnfjord

Denne artikel handler om empowermentorienteret aktionsforskning med socialrådgivere i Grønland.¹⁾ Vilkårene for socialt arbejde har indtil nu været helt overset i den grønlandske socialforskning, der oftest er rent beskrivende i forhold til sociale problematikker. Socialrådgivernes arbejdsvilkår, deres faglighed og deres muligheder for bedre at håndtere nogle af de sociale udfordringer har således ikke været belyst.

I 1970'ernes Colombia havde sociologen og aktionsforskeren Orlando Fals Borda en lignende oplevelse af den colombianske traditionelle socialforskning. Borda beskriver, hvordan han og andre unge sociologer oplevede et behov for radikale forandringer i måden at håndtere samfundsproblemer på. Han kaldte det et behov for en reorientering af social teori og praksis (Fals Borda 2006). Jeg har ladet mig inspirere af Bordas og andre sydamerikaneres tilgang til at forske i sociale problematikker via et demokratisk samarbejde med praksisfeltet om at skabe viden, som også kan være brugbar i praksis.

Efter indledningen og en kort gennemgang af projektet i forhold til nyere socialforskning i Grønland præsenteres et aktionsforskningsteoretisk afsæt i moderne marxisme og empowerment. Herefter beskrives socialrådgivernes oplevelse af ikke at have faglig og organisatorisk indflydelse på deres arbejde. Her bruges Paulo Freires begreb om disempowerment i form af en "culture of silence" til at beskrive socialrådgivernes "tavse faglige kultur". Begrebet knytter sig til den socialfaglige stemme, som ikke høres i den grønlandske socialpolitiske debat og til antagelsen af, at den manglende socialfaglige stemme blandt andet skyldes, at socialrådgiverne ikke er fagligt organiserede og derfor har en begrænset indflydelse på det socialfaglige felt.

For at modarbejde denne oplevelse af manglende faglig indflydelse, blev der igangsat et aktionsforskningsforløb med den grønlandske socialrådgiverforening. Det havde to formål. Det første var at styrke socialrådgiverprofessionens position på det socialfaglige felt, hvilket var en af foreningens erklærede målsætninger. Det andet formål var at se på, hvorledes man kunne bedrive aktionsforskning i direkte samarbejde med praksisfeltet. Afslutningsvis diskuteres det, hvorledes man med få forskningsmidler kan lave socialforskning, som er forankret i et lokalsamfund, og som kan skabe et grundlag for en positiv magt til at organisere en

styrket faglig organisation, som vil kunne fungere som socialrådgivernes platform i udviklingen af fremtidens sociale arbejde.

Socialforskningen i Grønland

Det er alment kendt, at Grønland står overfor en række velfærdsmæssige udfordringer. I samarbejde med landets administration produceres årligt videnskabelige rapporter fra danske forskningsinstitutioner om børn, unge og familier, som fortæller om en høj grad af omsorgssvigt og ressourcetsvaghed. Fra et aktionsforskningsperspektiv kan rapporterne kritiseres for, at de kun i begrænset omfang har inddraget erfaringer fra de praksisområder i velfærdssystemet, som har kontakt med borgerne.²⁾ I rapporterne er det sociale arbejde kun sparsomt belyst, og der foreligger ikke forskning, som eksplicit har socialrådgiverprofessionen, dens faglighed eller metoder som genstandsfelt. Der mangler derfor et indblik i, hvordan velfærdspolitikken forvaltes i praksis, og hvilke arbejdsvilkår (miljømæssige og faglige) socialrådgivere arbejder under. En væsentlig del af den grønlandske socialforskning, som man bliver præsenteret for, produceres i forskningsmiljøer, som ligger uden for Grønland. De forskningsansvarlige deltager med andre ord ikke i det samfund, de forsker i. Hos den norske filosof og positivisme-kritiker Hans Skjervheim (1926-1999) er netop spørgsmålet om deltagelse meget afgørende for, hvordan forskeren forstår det samfund, der studeres. I nedenstående citat fremgår det, hvordan ikke-deltagelse i forskning skaber grobund for fremmedgørelse:

“Hvis man objektiverer sin omverden, de andre og samfundet, så stiller man sig udenfor. Samfundet fremtræder derefter som fremmed for en selv, det fremmede er netop det som man ikke deltager i, eller er i stand til at deltage i.”
(Skjervheim 1996:80)³⁾

Fremmedgørelsen overfor vidensproduktionen er problematisk fordi viden, som man er fremmed overfor risikerer at blive til viden, som man ikke har noget ejerskabsforhold til og som i sidste ende ikke bliver anvendt. Mere problematisk er det, at forskningen ikke har øje for befolkningen som subjekter. I stedet tingsliggøres befolkningen og reduceres til lagkagediagrammer, grafer og procentsatser.

Tilgangen skaber afstand og sikrer ikke, at viden forbliver i (lokal)samfundet efter at de forskningsansvarlige er fløjet fra Grønland igen.

Aktionsforskning som en reorientering af grønlandsk socialforskning

Det har været et ønske fra starten af dette projekt, at forståelsen af genstandsfeltet, skulle ske med et afsæt i deltagerorienteret aktionsforskning (Arnfred and Hounsgaard 2013). Deltagerorienteret aktionsforskning trækker på traditionen fra *Participatory Action Research*, hvor udgangspunktet er at forankre viden i lokalsamfundet gennem en engageret praksis, som dermed sikrer et grundlag for, at en mængde af den viden der produceres også forbliver hos deltagerne efter at et forskningsprojekt er afsluttet (Fals Borda 1998). Modsat Grønland er der i Canada eksempelvis mobiliseret kampagner for at få etableret forskningsprocedurer, som skal sikre, at knowhow om Canadas oprindelige befolkning ikke kun kommer en akademisk elite til gode men også lokalsamfundet. Akronymet OCAP (Ownership, Control, Access and Possession) anvendes blandt andet til at skabe debat om, hvem forskningsdata tilhører. Der lobbyeres for at forskningsresultater bør tilhøre de lokalsamfund, hvor de er indsamlet (Schnarch 2004). Der findes dog ikke meget canadisk forskning om socialt arbejde med den canadiske inuit-befolkning. Professor i socialt arbejde Glen Schmidt bemærker i reviewet *“One hundred years of social work: A history of the profession in English Canada 1900-2000”*, at værket ikke afdækker socialt arbejde i afsidesliggende områder eller socialt arbejde med Canadas oprindelige befolkning (Schmidt 2012). Forskning i socialt arbejde blandt Canadas oprindelige befolkning har endnu ikke kontekstualiseret egentlige begreber, men er stadig eksplorativ i forståelsen af de vidensbehov, som kunne eksistere i feltet (McKay 1987; Schmidt 2000; Tester and Irniq 2008).

Teoretisk inspiration fra de amerikanske kontinenter

I socialforskningen er det gået ubemærket hen, at kritisk sociologi har fået en revival

med direkte genlæsninger af Marx' arbejde. Projektets teoretiske ramme er inspireret af den (post)moderne marxist Erik Olin Wrights sociologiske og politiske studier. Wright er mest kendt for hans klasseforskning og moderne fortolkning af klassesamfundet i bl.a. bogen *“Class Counts”* fra 1997. Wrights nye projekt, som han har kaldt frigjort socialforskning (Emancipatory Social Science), tager udgangspunkt i aktionsforskning og demokratiske processer i blandt andet Chicago (USA) og Kerala (Indien). Wright og hans team arbejder med organisering af lokaldemokrati og social mobilisering. I Chicagos bydele organiserede de blandt andet lokale borgerråd, som fungerede som en slags minikommuner med kontakt til socialarbejdere, skolevæsen og politi (Fung and Wright 2003). Wrights aktionsforskningsprojekter er styret ud fra et moralsk kompas, som sigter mod frisættelse. For ham handler frisættelsen om transformation af den sociale verden og ikke kun om et individualiseret koncept som f.eks. indre frisættelse (Wright, 2010:10). Wrights tilgang indgår i dette projekt i kombination med den kritisk orienterede nordiske empowerment- og aktionsforskning (Andersen and Bilfeldt 2010; Husted and Tofteng 2012; K. A. Nielsen and B. S. Nielsen 2006). En anden inspirationskilde er professor i community psykologi ved Universidad Central i Venezuela Maritza Montero, som tog del i det Sydamerikanske faglige miljø omkring deltagerorienteret aktionsforskning. Montero anser også frigørelse som et centralt formål:

“...liberation is not something someone possesses and grants, lends, or bestows to some other people. Liberation is collectively and individually built, obtained, and won. That is the reason for participation to be a sine qua non condition, and it explains why liberation psychology has adopted and employs participatory methods.” (Montero, 2009:76)

Deltagelse i forskning ses som et centralt element i facilitering af frisættelse. Operationalisering af et fokus på frisættelse sker med inspiration fra den brasilianske pædagog Paulo Freire og amerikaneren Myles Horton fra det rurale Nordamerika. De har talt en interviewbog sammen med titlen *“We make the road by walking”* (Horton and Freire 1990). Horton arbejdede med mobilisering af

Integreret workshop i
The Highlander Folk School.
Bemærk billedet er taget i
1950'erne i de amerikanske
sydstater, hvor
raceadskillelseslove stadig
blev håndhævet

fattige amerikanske industriarbejdere og borgerrettighedsforkæmpere efter 2. Verdenskrig i en institution, *The Highlander Folk School*,⁴⁾ som er inspireret af den danske højskole tradition.

Nogle af de gennemgående temaer var lighed og deltagelse. I aktiviteterne på The Highlander Folk School, som vel og mærke lå i Tennessee i de amerikanske sydstater, deltog blandt andet Martin Luther King i seminarer om borgerrettigheder. Det var efter deltagelsen på et Highlander-seminar, at Rosa Parks blev anholdt for at nægte at opgive sit bussæde i den hvide sektion af en Montgomery bybus i staten Alabama. Hendes demonstration af civil ulydighed førte til omfattende borgerrettighedskampagner.

Freires fokus lå på frisættelsen af den brasilianske landbefolkning gennem læse- og skrivekurser. Det overordnede formål var at gøre individet i stand til at kunne deltage i demokratiske processer, og at kunne tage del i et lands politiske debat. Han betegnede processen som uddannelse til en kritisk bevidsthed (Freire 2005). Freire skrev ikke eksplicit om deltagende aktionsforskning, men han har i hovedværket fra 1970 *Pedagogy of the Oppressed* (De Undertryktes Pædagogik, 1973), konceptualiseret en projekttilgang han kalder for "Meningsfulde Temati-

ske Undersøgelser" (Freire 2007). Projekttilgangen tog udgangspunkt i inddragelsen af deltagerne i et projekt eller et undervisningsforløb, der skabte en sammenhæng mellem vidensarbejde og deltagernes dagligdag. Det handlede om at facilitere en menings-skabelse, som relaterede sig til daglig praksis. Meningsfulde Tematiske Undersøgelser er i dette projekt oversat til et samarbejde med socialrådgivere om at komme tæt på beskrivelser af, hvad de oplever som centrale problematikker i deres dagligdag.

Wright samt Freire og Horton udgør hovedinspiration til det analysearbejde, som går forud for at arbejde med empowerment og aktionsforskning. De er alle klasseteoretisk tænkende og arbejder med metoder til at gøre op med et samfunds ulige ressourcefordeling og magtbalance.

Deltagerorienteret aktionsforskning som metode til empowerment

Empowerment bruges i vidt forskellige betydninger. I dette grønlandske aktionsforskningsprojekt tages der afsæt i en samfundskritisk tradition, hvor empowerment defineres som: "... et begreb, der sætter fokus på processer, hvor igennem underprivilegerede grupper bliver i stand til at modvirke af-

magt" (Andersen 2005). Empowermentperspektivet knytter sig i projektet til mulighederne for at deltage i beslutningsprocesser såvel som i forskning. Disempowerment er som empowermentbegrebet relateret til individet eller befolkningsgrupper, hvor der er et fravær af ressourcer som f.eks. fattigdom på grund af marginalisering i forhold til arbejdsmarked eller uddannelsesområdet. For Gaventa og Cornwall er aktionsforskningens deltagerorientering det centrale fokus, som øger muligheden for empowerment. Forfatterne påpeger det vigtige i, at der i aktionsforskningsprojekter eksisterer en balance mellem dimensionerne:

- Viden – som en ressource der påvirker beslutninger
- Aktion – som inddrager de aktører der er involveret i produktion af viden
- Bevidsthed – som perspektiverer, hvorledes produktion af viden forandrer erkendelse og verdensbilleder hos de involverede.

Illustreret med følgende model:

(Gaventa & Cornwall, 2008:179)

Udover at empowermentbegrebet fremhæver, at mennesker og befolkningsgrupper kan lære at mobilisere en egen drift mod selvstændighed, så berører empowerment det væsentlige ved magtbegrebet, at magt ikke kun kan omtales som noget negativt f.eks. som magt over nogen. Magt kan i en empowermentssammenhæng også forstås som magt til at handle.

Gaventa og Cornwall vægter kontrollen med den viden, som har indflydelse på den kritiske bevidsthed. De henviser til Freires begreb om de undertrykte "culture of silence". Freire anvendte begrebet til at beskrive, hvordan især koloniserede folk, ikke høres af samfundets dominerende gruppe. Et eksempel kan hentes fra skolesystemet, hvor et koloniseret folk bliver anvist ord og begreber, der er udvalgt af

den dominerende gruppe. Dermed uddannes folket ikke i en sproglig kultur, som kan anvendes til at ytre kritik. Der installeres så at sige en tavshed. Tavshed betyder ikke, at der ikke er respons på spørgsmål men henviser til fraværet af en kritisk kvalitet i responsen (Heaney 1995).

Culture of silence kan ses i sin post-koloniserede sammenhæng, hvor begrebet især er anvendeligt. Det kan dog også ses afkoblet fra koloniseringsteoriene, og blandt andet bruges til at analysere, hvorledes der i en moderne grønlandsk sammenhæng opstår et svigt i dannelsen af en kritisk bevidsthed. For at fremhæve Freire igen kan man f.eks. konstatere, at folkeskolen i årtier har båret præg af en sparekaspædagogik, hvor undervisningen har været docerende. Dette er en grov generalisering, men undervisningsreformen fra 2002 Atuarfitsialak (da: den gode skole) kan være et eksempel på, hvorledes man politisk ønskede at gøre eleverne ansvarlige for egen læring med pædagogiske metoder, hvor der tales med eleverne i stedet for til dem. Freire ville sige, at hvis man ikke som barn eller ung bliver trænet i kritisk bevidsthed, så er det ikke noget, der sker automatisk senere i tilværelsen. Reformerne er kærkomne, hvis der er fokus på at en forudsætning for at kunne deltage og bidrage til en samfundsudvikling kræver en kritisk bevidsthed. Reformerne kan ses som en indikation på det nødvendige i at forstyrre magtforholdet mellem de vidende lærere og de uvidende elever. Det er også en indikation på, at det at udvikle en kritisk og deltagende samfundsborger skal begynde tidligt i samfundets institutioner. Det argument understøttes af politologen Carole Pateman, som skriver:

"... there is something paradoxical in calling socialisation inside existing organisations and associations, most of which, especially industrial ones, are oligarchical and hierarchical, a training in democracy"
(Pateman 1989:45).

Man kan med afsæt i Pateman altså ikke forudsætte, at demokrati automatisk læres ved at være deltager i et offentligt skolesystem, da mange skoler og senere arbejdspladser er kendetegnet ved at være hierar-

kisk opbyggede og ikke i udgangspunktet demokratiske.

I det følgende beskrives det mere detaljeret, hvorledes empowermentprocesser i samarbejde med socialrådgivere har udviklet sig til at handle om magt til at organisere sig fagligt og til at få en stemme i den socialpolitiske debat.

Deltagende aktionsforskning med kommunale socialrådgivere og NIISIP

I projektet deltager to grupper af socialrådgivere. Den ene gruppe er ansat i en socialforvaltning og den anden gruppe har i fællesskab etableret en socialrådgiverforening, der hedder NIISIP.⁵⁾ For at kategorisere dem betegnes de her som *kommunale socialrådgivere* og *NIISIP*.

Kommunale socialrådgiveres oplevelse af disempowerment

Projektet startede med eksklusivt at fokusere på det socialpolitiske meso-niveau, hvilket forstås som kommunale socialrådgivere, som funktionsmæssigt er sammenlignelige med socialrådgivere i en dansk kommunal socialforvaltning. Efter en række møder med ledelsen, uden hvis accept projektet ikke ville være muligt, og socialrådgiverne i en kommunes børne- og familieafdeling, begyndte projektet. Valget faldt på børne- og familieområdet, da dette forskningsmæssigt og politisk har været og fortsat er meget i fokus i Grønland. Der har ikke tidligere været foretaget studier, som i et tilstrækkeligt omfang har inddraget repræsentanter fra velfærdsprofessionerne (skolelærere, pædagoger, sygeplejersker og socialrådgivere). Processen startede med gennemførelsen af ordinære kvalitative interviews med alle socialrådgivere i afdelingen. På baggrund af dette indledende arbejde blev der udgivet en rapport og en artikel er under vejs (Arn fjord 2012).

Aktionsforskningsmæssigt bar det indledende studium præg af en statisk relation. Det var primært undertegnede, der som projektansvarlig leverede majoriteten af indholdet i form af udvælgelse af tema, interviewspørgsmål og analysemetoder. Projektet har derfor retrospektivt i begyn-

delsen været styret af en *for* naiv tilgang til ideologien om den frie deltager i forskningsforløbet, hvor jeg ellers oprindeligt havde en idé om at lave et projekt styret alene af deltagerne. Med de kommunale socialrådgivere forsøgte jeg at afdække deres oplevede mulighed for at have indflydelse i den organisation, hvori de arbejdede. Temaerne fra den kvalitative interviewforskning beskrev blandt andet en mangel på ledelseskontakt og manglende anerkendelse fra tværfaglige samarbejdspartnere, hvilket i tidligere studier af socialrådgivere i England er blevet defineret som stressfaktorer (Baines, Davis, and Saini 2009). På den ene side var det væsentligt at få kontakt til socialrådgiverne og få indledt et projekt omkring deres arbejdslivserfaringer. På den anden side var ulempen ved denne proces, at jeg placerede mig i en afventende position, hvor man traditionelt i forskningssamfundet er handlingslammet i rædslen for at påvirke og manipulere genstandsfeltet. Det første lyder måske beskedent, men det er et akademiseret perspektiv på en ikke-erkendt praksisproblematik. Myles Horton beskrev de samme problemer i deres forsøg med at organisere minearbejdere. Horton, som kun i meget begrænset omfang har skrevet om sine metoder, fortæller i et Tv-interview, hvorledes de fravalgte en ufrugtbar akademisk tilgang som lød: "*Vi har analyseret os frem til at I har et problem! Her er løsningen*". Dette havde ikke nogen langsigtet effekt. I stedet valgte de en mere pragmatisk forståelse, hvor udgangspunktet var de konkrete problemer arbejderne havde som f.eks. mangel på mad, dårlige arbejdsforhold og lav løn. Horton fortæller, at problemet var ganske konkret: "*They needed something to put in their bellies*" (Moyers 1981).

Ud fra en anerkendende tilgang om, at de er eksperter på deres arbejdsliv, inviterede jeg socialrådgiverne ind i den analytiske proces. For at modarbejde en objektiverende tilgang med et forløb som var designet på forhånd, foreslog jeg under et møde Fremtidsværkstedet som en workshopmodel. Så kunne socialrådgiverne være dem som stillede spørgsmål og selv kom med løsninger. De 15 kommunale socialrådgivere som deltog valgte, at temaet for Fremtidsværkstedet skulle være "Trivsel". Det valgte tema kunne dække et behov hos deltagerne for både at snakke om fysisk og psykisk trivsel.

Med ledelsens accept blev der afholdt et endags fremtidsværksted, som udviklede sig til store variationer over emnet trivsel. Strukturen i et endags fremtidsværksted blev hentet direkte fra Jungk og Müllers "Håndbog i Fremtidværksted" fra 1989. For at deltagerne kunne forberede sig lidt på dagen, havde de på forhånd fået uddelt en kort artikel af Kurt Aagaard Nielsen "Hvad kan man lære i et fremtidsværksted?" fra 1988. Fremtidsværkstedet bestod af tre faser. Fase et startede med et kritisk udgangspunkt, hvor deltagerne problematiserede forhold omkring trivsel, som alle blev skrevet op på en vægavis og gjort synlige for alle i workshoppen. Fase to handlede om at deltagerne skulle gå utopisk til problematikkerne uden at skelne til f.eks. økonomisk eller strukturelle begrænsninger. Det instruerende budskab var, "hvis I havde alle verdens ressourcer til rådighed, hvordan ville I så håndtere problematikkerne fra den kritiske fase." I den sidste fase tre lagde vi vægt på handlingsorientering inspireret af forløbene fra den kritiske og den utopiske fase omhandlende, hvorledes man dels på kort sigt dels på lang sigt kunne håndtere problematikkerne omkring trivsel.

Efter kritikrunden, hvor socialrådgiverne blandt andet problematiserede, at de savnede hjælpeforanstaltninger, manglede anerkendelse fra deres netværk og kom med nogle eksempler på, hvordan ledelsen kunne støtte dem bedre, blev der stemt og prioriteret i kritikpunkterne.

Resultatet af kritikfasen illustrerede et oplevet asynkront og hierarkisk forhold mellem medarbejdere og ledelse. Det vidnede også om, at deltagerne ikke oplevede nogen mærkbar indflydelse i deres arbejdsliv. Selv om de gav udtryk for, at de udmærket kunne forestille sig alternativer under den utopiske fase. De bidrog med flere konstruktive handlingsforslag under fremtidsværkstedets sidste fase såsom "Mere innovativ ledelse", "En måneds sidemandsoplæring", "Mere i løn", "Et loft på antal socialsager" og "Lige så meget ferie som skolebørn". Der var en oplevelse blandt deltagerne af, at disse handlinger var betinget af ledelsens accept og interesse i forandring. Fremtidsværkstedet blev afsluttet med en

handlingsorienteret runde, hvor deltagerne i gruppe bød ind på handlinger, som kunne realiseres på kort og på lang sigt. Efter workshop-dagen udarbejdede jeg en protokol over dagen med en opfordring til at gå videre med handlingsforslagene og til at tage kontakt til mig såfremt de ønskede det.

Fremtidsværkstedet havde som model i denne situation nogle begrænsninger, når den blev anvendt inden for et bureaukratisk system. Der var blandt andet begrænsninger i mulighederne for at føre handlingsforslagene ud i livet. Jeg har måttet erkende, at et kommunalt bureaukratisk system ikke er en ideel arena til at arbejde videre med alle de problematikker, som socialrådgiverne beskrev i forhold til ikke at blive hørt og set i deres arbejdsliv. Vores anden erkendelse gik på, at noget af det socialrådgiverne efterspurgte såsom: "Et loft på sagsantal", "Bedre samarbejde med ledelsen" samt "Mere ferie og løn", var kampe som i andre lande blev ført af en faglig organisation.

Socialrådgiverne i Grønland har ikke deres egen fagforening. De er organiseret i en fællesorganisation Atorfillit Kattuffiat (AK), som laver aftaler for en mængde forskellige grupper såsom: kommunalt ansatte, tjenestemænd, klinikassistenter, jagt- og fiskerikontrollører og forskellige faglærere på erhvervsskoler. Socialrådgiverne skiller sig ud fra disse grupper ved at være den eneste professionsgruppe med en mellem-lang videregående uddannelse. AK kan f.eks. ikke stille en ekspert til rådighed, som kender socialrådgivernes professionsspecifikke erhvervsvilkår. Som professionsgruppe er de derfor disempoweret i arbejds-markedsforhandlingerne.

Foreningen NIISIP og processen med at empower socialrådgiverne

Efter aktionsforskningen på kommunen indledte jeg et samarbejde med en gruppe socialrådgivere. Det skete efter en erkendelse af, at min tilgang til det kommunale bureaukrati havde været for statisk samt, at der kunne være begrænsninger i at arbejde med transformativ metode i en for hierarkisk organisation, som en kommune nu engang er.

Socialrådgiverne i foreningen NIISIP var modsat kommunen fri af hierarkiske og bureaukratiske bindinger. Disse socialrådgivere var gået sammen om at skabe fornyet aktivitet i en forening, som havde levet en meget stille tilværelse gennem flere år. Gruppens formål var, at foreningen skulle blive den organisation som varetog socialrådgivernes professionsinteresser i Grønland, både når det kom til arbejdsmarkedsforhandlinger, professionens anerkendelse og opgaven med at være en stemme man lytter til i den socialpolitiske debat.

Indledningsvist kontaktede jeg NIISIP og beskrev forskningsprojektet for dem. Jeg spurgte herefter: "Er der noget som I kan bruge mig til?" Jeg foreslog programmering af en hjemmeside, hvilket i foreningen var et konkret behov, og det blev indledningen til et samarbejde omkring faglig organisering. To metodiske inspirationer lå forud for kontakten med NIISIP. Det første var et fagligt møde med Randy Stoecker, som er professor ved University of Madison og en læsning af hans bog "Research Methods for Community Change" fra 2012. Da Stoecker i sin tid var specialestuderende, skulle han skrive en opgave om lokalsamfundsarbejde. Han tog derfor kontakt til en lokalsamfundsadministrator, men blev mødt med en besked om, at han først og fremmest burde yde en indsats på kontoret ved at katalogisere og sortere deres papirarkiver. Resultatet af indsatsen viste sig ved, at lokalsamfundskontoret fik styr på deres arkiver, som samtidig indeholdt alt det empiriske materiale, som Stoecker kunne drømme om til brug i specialeopgaven. Hans udgangspunkt har derfor siden været at starte så praktisk som muligt. Den samme pragmatiske tilgang til akademisk arbejde beskrev Horton i deres arbejde med minearbejderne, som først og fremmest skulle have stillet deres sult.

Den anden faglige inspiration kom fra en genlæsning af Freires skelnen mellem den autoritære underviser og underviseren med autoritet. Det særligt udfordrende i projektet har været balancen mellem rollen som forsker, og rollen som koordinator af workshops. Den gennemgående rolle har været facilitatorrollen og afgjort den position, som jeg har befundet mig bedst i. Der var perioder, hvor jeg igangsatte og påvirkede mere

end en facilitator burde. Freire skrev om underviserens forpligtigelse og ansvar for at gøre noget i stedet for bare at være til stede:

"I am convinced that a progressive educator cannot speak exclusively with the people. He or she also has to speak, from time to time, to the people. It has to do with the directiveness of education, and directiveness does not mean necessarily authoritarianism or manipulation" (Horton & Freire, 1990:64).⁶⁾

Facilitatoren er hos Freire ikke en passiv deltager, som f.eks. planlægger og starter et møde for så at trække sig ud. Facilitatoren har hos Freire en forpligtigelse til fra tid til anden at styre processen enten for at øge en dynamik, hvilket skete under vores møder med NIISIP, når foreningsmedlemmerne oplevede at gå lidt i stå i arbejdet under forskellige workshops. Vi kunne her oversætte Freires directiveness til processuel styring, hvilket blev empowerment til at øge en dynamik og sikre flow. Henry Giroux har et bud på et mere konkret formål, som han kalder *transformative agents* (transformative aktører) (Giroux 1988). NIISIP-medlemmerne kan dermed anskue sig selv som transformative aktører, som interagerer med og forandrer det socialfaglige felt. Dette fungerede som et af mange udbytter af aktionsforskningsforløbet med NIISIP.

Processuel styring blev i samarbejdet med NIISIP til positiv magt, hvor medlemmerne gennem fællesmøder omkring udviklingen af socialrådgiverforeningen fik opbygget en kapacitet til at organisere et talerør for socialrådgivere rundt om i Grønland og samtidig mobilisere det faglige arbejde med at overtage processen, som forhandler med arbejdsgiverne i stedet for fællesorganisationen AK. Efter et indledende forløb med at diskutere en workshopform, som jeg indledningsvist koordinerede, udstak foreningsmedlemmerne i NIISIP selv retningen for arbejdet i workshoppen. Aktionsforskningen tog konkret udgangspunkt i, at foreningen brugte mig til sparring, mens jeg indimellem også fungerede som en autoritet, når de havde behov for dette men specifikt ikke i en autoritær position (jf. tidligere reference til Freire). Nedenstående foto illustrerer, hvorledes en af de i alt fire work-

shops, der til at begynde med var igangsat af mig, midtvejs blev overtaget af deltagerne

Billedet er fra en workshop, hvor vi indkredsede NIISIP's mærkesager. Deltagerne ankom til mødet med egne refleksioner, som blev udvidet til en brainstorm over, hvilke mærkesager foreningen skulle satse på i den kommende tid i forbindelse med deres øgede engagement for at skaffe flere medlemmer og derved stå stærkere i den social-politiske debat.

Deltagerne blev vejledt til i starten kun at arbejde på overskriftsniveau. De måtte altså ikke gå ind i lange forklaringer bag deres forslag. Dette indeholdt en vis dimension af kritisk utopisk aktionsforskning, jeg havde dog indtil videre afholdt mig fra at køre hele fremtidsværksteder med foreningen. Dette var ud fra et praktisk hensyn, idet NIISIP på dette tidspunkt kun mødtes til vores workshops, og for dem var foreningsarbejdet en ulønnet aktivitet. De første workshops havde derfor karakter af regulære møder. I workshoppen fremkom medlemmerne med konkrete formuleringer og ønsker til fremtiden. Det essentielle ved disse øvelser var, at der i værkstederne blev skabt et forum for frie kritiske tanker. Her var ingen arbejdsgivere, tværfaglige samar-

bejdspartnere eller politikere, som skulle medtænkes i processen. Selv om arbejdet ikke garanterede håndfaste resultater, blev processen taget meget alvorligt, og foreningsmedlemmerne diskuterede og producerede idéer ivrigt.

Erfaringen fra flere indledende møder var, at deltagerne havde mange ting på hjertet. De oplevede, at de blev udfordret, når de skulle forsøge at kategorisere og f.eks. prioritere i de vigtigste emner. De blev instrueret i, at ingen af forslagene var bindende, og at de kunne ændres. Dermed afspejlede det deltagernes egen opfattelse af, hvad der var de vigtigste mærkesager for foreningen. Resultatet fra fire workshops i efteråret 2012 blev til fem mærkesager.

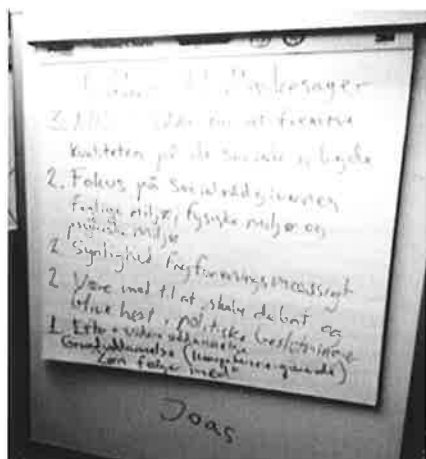
Fem mærkesager

Grundlæggende ligner arbejdet med formulering af indhold og omformulering beskrivelserne af procesorienteret arbejde. Vi arbejdede med opdagelsen af nye videnshorisonter, som en metafor for at navigere på baggrund af én viden mod erkendelsen af nye vidensformer, hvilket svarer til, hvad Thomas Mathiesen kalder at arbejde med det ufærdige (Mathiesen 1973).

Resultatet af disse workshops var en stor lettelse for flere af medlemmerne, som on

Grete har lige 'overtaget' rollen som leder af den første workshop under et NIISIP-møde – her er ingen tegn på en tavs faglig kultur, men mere tegn på en kapacitetsopbygning hen i mod transformerende aktører.

- NIISIP står for at fremme kvaliteten af det sociale arbejde
- Fokus på socialrådgiverens faglige miljø, fysiske miljø og psykiske miljø
- Synlighed fagforeningsmæssigt
- Være med til at skabe debat og blive hørt i politiske beslutninger
- Løn – der skal fokuseres på en stigning i grundløn og løn der følger med kompetencegivende videre- og efteruddannelse (Foto: Prioriterede mærkesager fra en workshop)

and off har været aktive i foreningen. "Endelig er NIISIP kommet videre efter alle de år", var der en deltager, der udbrød efter et møde. Det havde været en positiv oplevelse. Et resultat af dette projekt er at være igangsætter på en faglig proces. I et deltagende aktionsforskningsperspektiv er arbejdet med at skabe grundlaget for motivation helt og aldeles grundlæggende for faciliteringen af deltagernes kritiske bevidsthed.

Det næste led i processen er, at mærkesagerne skal danne baggrund for nye vedtægter, som skal diskuteres på en kommende generalforsamling, hvor foreningen vil organisere sig stærkere.

Konklusion

I artiklen har jeg præsenteret en problematik, hvor der hos grønlandske socialrådgivere er et fravær af legitime og transparente beslutningsprocesser. Denne iagttagelse kan relateres til policyorienteret forskning, hvor magtperspektiver også handler om et fravær af beslutninger. Når politologerne Bachrach og Baratz forholder sig til et policyområde, som i vores tilfælde er socialrådgivernes indflydelse i velfærdssystemet i Grønland, så spørger de *ikke* først: "Hvem styrer området?" Ofte kan det være mere relevant først at spørge: "Er der nogen som styrer dette område?" (Bachrach and Baratz 1962). Et drilsk spørgsmål kunne være, om det er et problem, at socialrådgiverne ikke figurerer som en beslutningskompetent profession i det grønlandske velfærdssystem?

Hvis det drejede sig om et velfærdsområde, som var stabilt og uproblematisk, så kunne magtspørgsmålet måske være irrelevant. Socialrådgiverne spiller en central rolle i et velfærdssystem, hvor de er faglige og praktiske eksperter på udmøntningen af socialpolitikken. En aktuel konstatering er dog, at socialrådgiverne ligger inde med en faglig viden, som ikke er aktiveret, og de bidrager ikke til diskussionerne om socialpolitikken. Hvis vi her til sidst ser bort fra deres arbejdsforhold, så er en mere overordnet problematik, at en socialrådgiverprofession i afmagt ikke opfylder en af professionens centrale roller, som er at være advokat for social retfærdighed på vegne af samfundets udsatte grupper.

Med Mathiesens terminologi er foreningsmedlemmerne med revitaliseringen af foreningen NIISIP gået fra at have været bidragsløse til at blive bidragsydere i det socialpolitiske spil (Mathiesen 1973:118). Man er i færd med at etablere en rolle i spillet og det er i etableringen af rollen, at der bliver skabt noget konkret, som de øvrige parter i "det socialpolitiske spil" SKAL forholde sig til. Foreningen kan blive det sted, hvorfra vi ser socialrådgivere som transformativt aktører, der kan mobilisere deres kollegaer på kommunekontorerne og bidrage til bedre arbejds- og lønforhold. De kan blive en stemme i den socialpolitiske debat for andre som ingen stemme har.

Så hvad kan man lære af dette eksempel? Forskningsmæssigt fører det til, at forskning bliver opfattet som en øjeblikks-, hver-

dags- og (forhåbentlig) langtidsholdbar ressource og derfor ikke kun som noget vi først hører om, når forskningsrapporter om sociale problematikker bliver omtalt i medierne. Det er et eksempel på, hvordan begreberne deltagelse, viden og aktion gensidigt indvirker på hinanden. Gennem deltagelsen i aktionsforskningen skabes der viden, som forskeren ikke ville kunne have afdækket gennem konventionelt kvalitativt arbejde. Det er samtidig viden, som udfordrer de negative forståelser af, hvad magt er og at dette ikke kun består i "magt over" men bliver til "magt til", at en gruppe kapable socialrådgivere kan organisere sig og etablere en socialfaglig stemme i den socialpolitiske debat.

Med deltagende aktionsforskning ses det således, hvordan man kan reorientere grønlandsk socialforskning og med relativt beskedne ressourcer skabe dynamik i et ellers magttomt rum.

LITTERATURLISTE:

- Andersen, John. 2005. "Empowermentperspektivet - vejen frem til en kritisk handlingsorienteret socialforskning?" *Social Kritik* 101.
- Andersen, John, and Annette Bilfeldt. 2010. "Aktionsforskning på et plejehjem: et alternativ til new public management?" *Tidsskrift for Arbejdsliv* 12(1):67-81.
- Arnfred, Steven. 2012. *Brugen af empowerment i evaluering af det sociale arbejde med udsatte børn og deres familier*. Nuuk (Under udgivelse): Departementet for Familie, Kultur, Kirke og Ligestilling.
- Arnfred, Steven, and Lise Hounsgaard. 2013. "Transforming a disempowered social worker profession using participatory action research in Greenland." in *Modernization and Heritage: how to combine the two in inuit societies*, edited by Karen Langgård and Kennet Pedersen. Nuuk: Forlaget Atuagkat.
- Bachrach, Peter, and Morton S. Baratz. 1962. "Two Faces of Power." *The American Political Science Review* 56(4):947-952.
- Baines, Donna, Joan MacKenzie Davis, and Michael Saini. 2009. "Wages, Working Conditions and Restructuring in Ontario's Social Work Profession." *Canadian Social Work Review* 26(1):59-72.
- Fals Borda, Orlando. 1998. *People's Participation: Challenges Ahead*. edited by Orlando Fals Borda. Computer Graphics.
- Fals Borda, Orlando. 2006. "Participatory (Action) Research in Social Theory: Origins and Challenges." in *Handbook of Action Research: The Concise Paperback Edition*, edited by Peter Reason and Hilary Bradbury.
- Freire, Paulo. 2005. *Education For Critical Consciousness*. London: Continuum.
- Freire, Paulo. 2007. *Pedagogy of the oppressed*. London: Continuum.
- Fung, Archon, and Erik Olin Wright. 2003. *Deepening democracy: institutional innovations in empowered participatory governance*. London: Verso.
- Gaventa, John, and Andrea Cornwall. 2008. "Power and Knowledge." in *The Sage Handbook of Action Research - Participative Inquiry and Practice*, edited by Peter Reason and Hilary Bradbury. London: Sage Publications, London UK.
- Giroux, Henry A. 1988. *Teachers as intellectuals: toward a critical pedagogy of learning*. Granby, Mass.: Bergin & Garvey.
- Heaney, Tom. 1995. "Issues in Freirean Pedagogy." *Thresholds in Education*.
- Horton, Myles, and Paulo Freire. 1990. *We Make the Road by Walking*. edited by Brenda Bell, John Gaventa, and John Peters. Philadelphia: Temple University Press.
- Husted, Mia, and Ditte Tofteng. 2012. "Arbejdsliv og Aktionsforskning."

in *Aktionsforskning - en grundbog*, edited by Gitte Duus, Mia Husted, Karin Kildedal, Erik Laursen, and Ditte Tofteng. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- Mathiesen, Thomas. 1973. *Det ufærdige: bidrag til politisk aktionsteori*. Hans Reitzel.
- McKay, Sharon. 1987. "Social work in Canada's north: Survival and development issues affecting aboriginal and industry-based communities." *International Social Work* 30(3):259-278.
- Montero, Maritza. 2009. "Methods for Liberation: Critical Consciousness in Action." in *Psychology of Liberation*, edited by Maritza Montero and Christopher C. Sonn. New York: Springer.
- Moyers, Bill. 1981. "Adventures of a Radical Hillbilly." Retrieved (<http://vimeo.com/30650519>).
- Nielsen, Kurt Aagaard, and Birger Steen Nielsen. 2006. "Methodologies in Action Research." Pp. 63-87 in *Action Research and Interactive Research*, edited by Lennart Svensson. Maastricht: Shaker Publishing.
- Pateman, Carole. 1989. *Participation and democratic theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmidt, Glen G. 2000. "Remote, northern communities: Implications for social work practice." *International Social Work* 43(3):337-349.
- Schmidt, Glen G. 2012. "One Hundred Years of Social Work: A History of the Profession in English Canada 1900-2000 (Review)." *Labour*.
- Schnarch, Brian. 2004. "Ownership, control, access and possession (OCAP) or Self-Determination Applied to Research." *Journal of Aboriginal Health* 1(1).
- Skjervheim, Hans. 1996. *Deltaker og tilskodar - og andre essays*. Oslo: Aschehoug.
- Tester, Frank James, and Peter Irmiq. 2008. "Inuit Qajimajatuqangit: Social History, Politics and Practice of Resistance." *Arctic* 61(1).
- Wright, Erik Olin. 2010. *Envisioning Real Utopias*. London: Verso.

NOTER:

1. Baggrunden er et Ph.d.-projekt, finansieret af KVUG (Kommissorium for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland). Det gennemføres under vejledning af lektor ved SDU og Ilisimatusarfik Lise Hounsgaard, professor ved RUC Henning Salling Olesen & professor ved RUC John Andersen.
2. Her er tale om et begrænset tidsmæssigt snit af forskningsrapporter. Deres kvalitet er ikke til diskussion da rapporterne ikke har haft et fokus på de professioner, som de undersøgte befolkningsgrupper kunne være i kontakt med.
3. Min oversættelse fra Nynorsk.
4. Myles Horton besøgte Danmark i 1931 for at studere den danske højskolemodel. Højskolen eksisterer stadig i dag under navnet Highlander Research and Education Center (www.highlandercenter.org).
5. Nunatsini Inunnik Isimaginninnermi Siunnersortit Ilinniarsimasut Peqatigiiffiat (da = Landsdækkende forening for uddannede socialrådgivere)
6. Disse overvejelser knytter sig mest til arbejdet med de kommunale socialrådgivere i det kommunale bureaukrati.

Steven Arnfred er Cand.scient.soc., Ph.d.-stud. - Ilisimatusarfik - University of Greenland.